

*Mihaela Marić*

# **Okrugli stol o Oktobarskoj revoluciji: uzroci, obilježja, posljedice - Zagreb 25. listopada 2017.**

---

U srijedu 25. listopada 2017. u 12 sati u dvorani blaženog Alojzija Stepinca u organizaciji Hrvatskog katoličkog sveučilišta održan je okrugli stol o Oktobarskoj revoluciji povodom stogodišnjice njenog izbijanja 07. studenog 1917. (po starom kalendaru 25. oktobra 1917.).

Skupom je moderirao dr. sc. Ivica Miškulin s Hrvatskog katoličkog sveučilišta, a sudjelovali su još dr. sc. Ivica Šola profesor na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, dr. sc. Robin Harris britanski povjesničar, dr. sc. Ivo Banac umirovljeni profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te dr. sc. Gordan Črpić profesor na Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Pozdravne riječi uputio je moderator svim okupljenima te je pozvao rektora Željka Tanjića da uputi par uvodnih riječi. On je zahvalio svim organizatorima skupa i izlagačima te napomenuo kako će se ubrzo održati skup i o Komunističkoj partiji. Miškulin je zatim predstavio izlagače te najavio kako će na ovom skupu pokušati odgovoriti na pitanje – je li svijet 1917. godine bio zahvaćen s dvije pošasti, španjolskom gripom koja je utjecala na ishod Prvog svjetskog rata i boljševizmom čije se ideje iz SSSR-a šire u ostatak svijeta.

Ivica Šola, „Sadržaj i značenje Komunističkog manifesta“, započeo je s objašnjenjem kako je došlo do ideje o prijevodu Manifesta (naklada Pavičić 2010.). Ustvrdio je kako je u Jugoslaviji postojao samo jedan prijevod, onaj Moše Pijade. Glavna teza jest postojanje javnog mišljenja kako je komunizam, za razliku od fašizma i nacizma, bio „plemenita ideja“, a s ovim prijevodom se željelo uputiti čitatelje što točno sam Marx misli o komunizmu. Nadalje, Šola smatra

da se u Manifestu jasno vidi kako je ta ideja bila sve samo ne „plemenita“ jer poziva na nasilje što je potvrdio citatom o nasilnom rušenju društvenog poretka. Zatim se osvrnuo na kritike određenih povjesničara zašto je predgovor naslovio „ispovijest komunističke vjere“ te je izjavio kako ju je sam Engels tako nazvao. Ukratko je iznio sadržaj Manifesta te je zaključio kako je sve što su boljševici provodili u Revoluciji sadržano u Marxovih 10 točaka. Uz još nekoliko citata iz Manifesta je potvrdio tezu o promicanju mržnje i nasilja. Naglasio je kako bi se zbog toga u Hrvatskoj trebalo zabraniti komunističke simbole, a ponajviše zbog zločina koji su počinjeni u 1990ima pod tim simbolima.

Ivica Miškulin, u izlaganju „Temeljne značajke komunističkih režima u 20. stoljeću“ tvrdi kako postoje univerzalne ideje komunizma koje su bile zajedničke svim komunističkim režimima od Revolucije pa sve do danas. To je razložio u pet točaka. U prvoj smatra kako su svi ti režimi bili nedemokratski jer su se gušili svi oblici građanskih sloboda. Kao primjer navodi pobunu mornara iz Kronstadta 1921. protiv boljševičke vlasti jer im nisu osigurali temeljna prava koja su im, padom carskog režima, bila obećana. Za usporedbu nekog malo novijeg događaja uzima 1989. kada je HDZ u svom programu kod osnivanja stranke tražio isto što i mornari 1921., građanska prava i slobode. Druga točka jest teror jer Lenjin od samog početka u svojim govorima naglašava kako treba ubiti sve kulake koji se ne žele prilagoditi novoj vlasti, a za komparaciju se Miškulin poslužio nemirima u Kini 1989. kada je komunistička vlast krvavo ugušila demonstracije. Treća ideja jest sposobnost svih komunističkih diktatura da se zakamufliraju i predstave kao pobornici antifašizma, većih prava za radnike zatim zagovornicima Pokreta nesvrstanih iako te iste ideje nisu provodili u svojoj državi. Ovu vrstu vlasti također karakterizira agresija prema susjednim zemljama u vanjskoj politici, čime se Miškulin bavi u četvrtoj točki. U petoj točki je istaknuo kako su komunisti uvijek naglašavali postojanje jake domaće proizvodnje iako ona nije funkcionirala. On se tu našalio kako su Sovjeti isticali važnost radničke klase te su uspjeli proizvesti kalašnjikov, ali ne i radničke hlače čiji patent dolazi iz SAD-a. Svoje izlaganje je zaključio s tvrdnjom kako je nakon pada, krajem 20. stoljeća, komunizam ostavio duboko moralno oštećeno društvo čije se posljedice osjećaju i danas.

Robin Harris, „Komunizam i vjerske zajednice“, započeo je s Marxovim citatom kako je religija „opijum za narod“, ali je nadodao kako je Engles po pitanju religije bio još radikalniji smatrajući je neprijateljem kojeg treba uništiti. Nakon Revolucije to se počinje provoditi oduzimanjem posjeda i prava Crkava te dolazi do okršaja s vjernicima. Na udaru nisu bile samo kršćanske vjerske zajednice već i Židovi. Harris smatra kako je ipak Pravoslavna crkva bila sklonija suradnji s režimom od Katoličke ili Grko-katoličke crkve koja je bila izložena žestokim progonima zbog odbijanja sjedinjenja s Ruskom pravoslavnom crkvom. Osim u Rusiji repesija je bila provođena i u drugim zemljama poput Mađarske ili Jugoslavije. Kao jedan od apsurdna navodi kako je Tito u Jugoslaviji pokušao izmiriti odnose s Katoličkom crkvom dok je u isto vrijeme Alojzije Stepinac ležao u zatvoru. Na kraju je zaključio kako je Crkva u Hrvatskoj

preživjela zahvaljujući zalaganju i moralu kardinala Stepinca i čvrste povezanosti s Vatikanom koju jugoslavensko vodstvo nije uspjelo prekinuti.

Ivo Banac, „Oktobarski model u Sovjetskoj Rusiji i Jugoslaviji“, citirao je jedan dogovor lidera istočnog bloka sa Staljinom gdje se raspravljalo koji su ključni činitelji socijalističkog modela s obzirom da su mnogi drugi oblici vlasti mogli poslužiti u borbi komunizma protiv kapitalizma. Na toj sjednici iznesene su najbitnije točke koje dijele sve ostale modele od socijalističkog modela, a te točke je Banac komparirao na primjeru SSSR-a i Jugoslavije. Komparaciju je započeo s državnim vlasništvom te navodi kako se to počinje provoditi nakon Dekreta o zemlji, uvodi se radnička kontrola u poduzećima te se nacionaliziraju banke. Zatim konstatira kako je u Jugoslaviji preslikan sovjetski model uz promjenu naziva iz državna u društvena svojina. Druga bitna stavka jest monopol nad vanjskom trgovinom koju se za vrijeme Staljina pažljivo pratilo dok se za vrijeme Brežnjeva SSSR otvara prema svijetu što je, smatra Banac, bio jedan od glavnih uzroka kolapsa komunizma. Nastavlja s ulogom partije te kao primjer donosi nekoliko točaka Komunističke partije: 1) treba imati Komunističku partiju koja će provesti revoluciju i kontrolirati sve aspekte društva upotrebom vojne discipline 2) smije postojati samo jedna KP 3) mora postojati ćelija koja upravlja radnicima i svim nepartijskim udruženjima 4) treba izbjegavati rastakanje partijske ideologije. Ostali čimbenici socijalističkog modela koji se iz SSSR-a izvoze u satelitske zemlje jesu: a) planska privreda gdje ističe važnost petogodišnjeg plana te napominje kako je Jugoslavija bila prva od satelitskih zemalja koja je imala svoj petogodišnji plan, b) monopol vlasti zbog čega dolazi do sukoba s neistomišljenicima, izbori su puka formalnost, a vojska postaje instrumentom vlasti, što u Jugoslaviji popušta u 1970-ima. Banac smatra kako su sve dosadašnje točke bile većinom jednako prenesene u Jugoslaviji, ali da je najbitnija razlika u načinu provođenja revolucije. U Rusiji je ona krenula iz gradova, postepeno se proširila seoskim područjem te pokrenula građanski rat dok je u Jugoslaviji proces tekao suprotnim smjerom zbog specifične situacije pa se revolucija iz sela kreće prema gradu.

Gordan Črpić, u izlaganju „Komunizam i rad: primjer Jugoslavije“ započinje s iznošenjem uzroka propasti komunizma: ekonomski – utrka sa Zapadom, antropološki – postizanje određene granice do koje čovjek može trpiti teror i represiju te ideološki – sustav je s vremenom oslabio. Nakon toga je na primjeru Jugoslavije krenuo u kritiku samoupravnog sustava tvrdeći kako se toleriralo nerad zbog čega je sustav i propao. Zatim se osvrnuo na današnju situaciju gdje građani u Hrvatskoj ne vjeruju institucijama zbog njihove neefikasnosti koja je postojala još i u Jugoslaviji. Črpić smatra kako se događa proces modernizacije unazad jer i danas postoji uravnilovka, privatnik je kriv za sve probleme, a upravitelji se skrivaju iza sustava.

Nakon izlaganja su uslijedila pitanja iz publike a jedan od povjesničara iz publike je otvorio raspravu pitanjem da li bi Revolucija uspjela da nije bilo bezvlašća te da se Kerenski uspio održati na vlasti. Šola se je suzdržao od odgovora tvrdeći da ne zna o tome puno, a Banac

se nadovezao kako su boljševici nakon prvog pokušaja preuzimanja vlasti bili podijeljeni te nisu bili više sigurni u svoju pobjedu. Miškulin je istaknuo kako to ne bismo trebali zvati revolucijom već pučem, s čim se Banac složio, te je nastavio kako su boljševici imali prednost zbog dobre umreženosti i organiziranosti. Šola je napomenuo kako Marx tvrdi da je cilj osvajanje vlasti izazivanjem revolucije, puča te da je to slično s osvajanjem vlasti u Jugoslaviji gdje se pod antifašizmom ustvari skrivala ideja narodne revolucije.

Sljedeće pitanje je postavio Vladimir Šeks koji je, nakon napominjanja kako je komunizam prouzročio najveću nesreću u svijetu, istaknuo da je bitno istražiti kako ta ideologija živi i u današnjem društvu što je onda predložio kao temu jednog od sljedećih okruglih stolova. Banac se nadovezao da je situacija još i gora od opisanoga te da postoji više uzroka od kojih je jedan vezan i za hrvatsku historiografiju, na što je Šola nadodao kako je jedan od problema što pobornici komunističkih ideja ne vjeruju u dokaze kako je to bila štetna ideologija.

Nakon toga se javio još jedan povjesničar koji je naglasio kako su se na skupu najmanje bavili uzrocima Revolucije te je bitno istražiti postoji li u današnjem društvu dovoljan broj uzroka nezadovoljstva i nezadovoljnika koji bi krenuli u borbu protiv vlasti. Na što se Harris našalio da mogu biti mirni jer u Hrvatskoj neće doći do komunističke revolucije. On je iznio svoje mišljenje o stanju u hrvatskom društvu kao netko tko to promatra izvana te je ustanovio kako Hrvati, poučeni iskustvom Jugoslavije, previše očekuju od tijela vlasti, a također malo vjeruju u vlastitu snagu djelovanja u društvu. Osim toga smatra kako se previše odluka ostavlja političarima umjesto da ih se prenese određenim stručnjacima. Dodao je kako za revoluciju treba postojati velika razlika između ideološke utopije i trenutnog sistema te da načela revolucije netko mora i oblikovati, što u Hrvatskoj trenutno ne postoji.

Skup je zatvorio moderator s napomenom kako se u hrvatskom društvu određene teme ne smije spomenuti jer ste odmah proglašeni nacistima. Na kraju je zaključio kako u komunizmu cilj opravdava sredstvo te je nadodao jednu od čestih izjava koje se koriste u javnim raspravama, a to je da su dvije svjetske religije, komunizam i nacizam, oduzela više života u svojim političkim čistkama od inkvizicije.

Iako je ovaj skup održan kako bi se obilježilo 100. godišnjicu Oktobarske revolucije, o samoj Revoluciji nije bilo puno govora, pogotovo, kao što je jedan od sudionika iz publike napomenuo, njezinim uzrocima koji su najbitniji za razumijevanje razloga njezinog izbijanja, a važni su za daljnji razvoj i na koncu raspad komunističkih režima u 20. st. Uzroci, pa tako i posljedice nisu bile samo političke već su utjecale na cijelo društvo i na kulturu, a toga se ovaj skup nije doticao. Osim Harrisovog izlaganja koje je bilo vezano za crkvenu povijest, sva su ostala izlaganja bila vezana za političku i jednim dijelom za ekonomsku povijest s naglaskom na teror, Komunističku partiju, plansku privredu, samoupravljanje itd. Oktobarska revolucija

s razlogom nosi naziv „svjetska“ jer je ostavila traga u svim dijelovima svijeta te bi kao takva mogla izvrsno poslužiti za primjer teme globalne historije, dok su se na ovom skupu većinom mogle čuti usporedbe SSSR-a i Jugoslavije, uz usputno spominjanje Kine, te kritika današnjeg društva. Slušajući razne skupove s raznim temama iz Oktobarske revolucije mogli bismo doći do zaključka kako se u Hrvatskoj uglavnom nastavlja s naglašavanjem njezinih političkih aspekata, iako jedan manji broj povjesničara pokušava istraživati bitne društvene, kulturne i druge aspekte Oktobarske revolucije. Posebno bi zanimljivo bilo zapitati se kako sama Revolucija i njezine ideje danas žive u kulturi sjećanja i kolektivnom pamćenju ljudi i naroda u svijetu.

# Pro tempore

---

Časopis studenata povijesti



# **Pro tempore**

Časopis studenata povijesti, br. XIII

Zagreb, 2018.



# Pro tempore

Časopis studenata povijesti

Godina XIII, broj 13, 2018.

---

## Glavni i odgovorni urednik

Ivan Grkeš

## Zamjenica glavnog urednika

Lucija Bakšić

## Uredništvo

Mihaela Marić

Lucija Bakšić

Mario Katić

Igor Krnjeta

## Urednici pripravnici

Andrija Banović

Matej Lisičić

Matea Altić

Marta Janković

Alen Obrazović

Saša Vuković

## Lektura i korektura

Alina Jušić

Ema Maglić

Ema Botica

Tanja Jelinić

Karla Papeš

Mateja Papić

Borna Treska

## Recenzenti

dr. sc. Zrinka Blažević

dr. sc. Estela Banov

dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus

dr. sc. Nikica Gilić

dr. sc. Tomislav Galović

dr. sc. Hrvoje Gračanin

dr. sc. Emil Heršak

dr. sc. Branimir Janković

mr.sc. Vedran Obućina

dr. sc. Sanja Potkonjak

dr. sc. Martin Previšić

dr. sc. Marko Šarić

mr. sc. Filip Šimetin Šegvić

mr. sc. Nikola Tomašegović

## Dizajn i priprema za tisak

Rene Jelenić

## Prijevod s engleskog jezika

Alen Obrazović

Ema Bonifačić

Paula Fajt

## Izdavač

Klub studenata povijesti –

ISHA ZAGREB

ISSN: 1334-8302

## Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti -

ISHA Zagreb (za: Redakcija *Pro tempore*)

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3

10000 Zagreb

## Email:

pt.urednistvo@gmail.com

## Časopis je besplatan.

Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/pro-tempore>

---

*Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Kluba studenata povijest – ISHA Zagreb i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta.*